

OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTKÓW w WARSZAWIE

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V X Y Z

BK 210

Nr

301

PODLASKIE

1. Obiekt

26/14 WIATRAK KOZŁAK /mały/

2. Czas powstania

ok. 1932 r.

3. Miejscowość

B I A Ł O W I E Ż A

4. Adres

Białowieża
ul. Zastawa 69

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo białostockie

gmina

Białowieża

pow. HAJNÓWKA

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna
1 VI 1975

województwo białostockie

powiat

Hajnówka

8. Właściciel i jego adres

9. Użytkownik i jego adres

J.W.

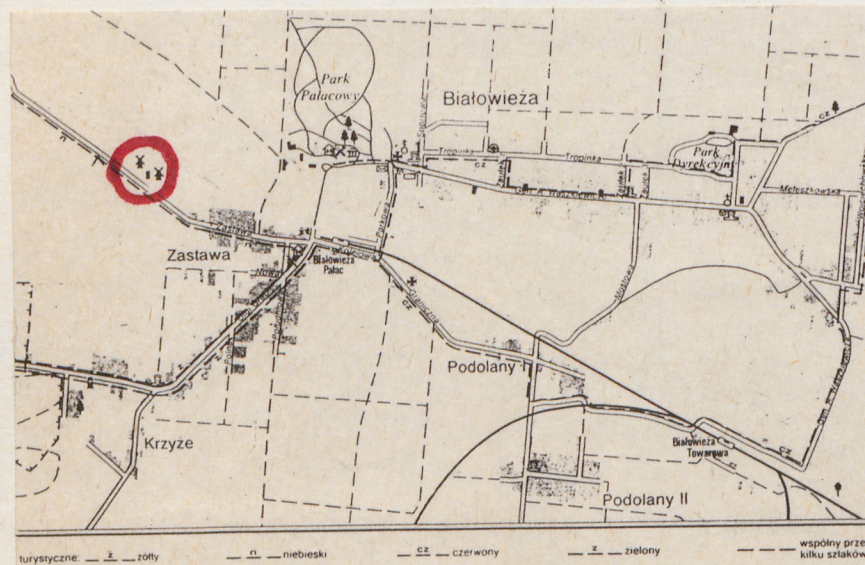
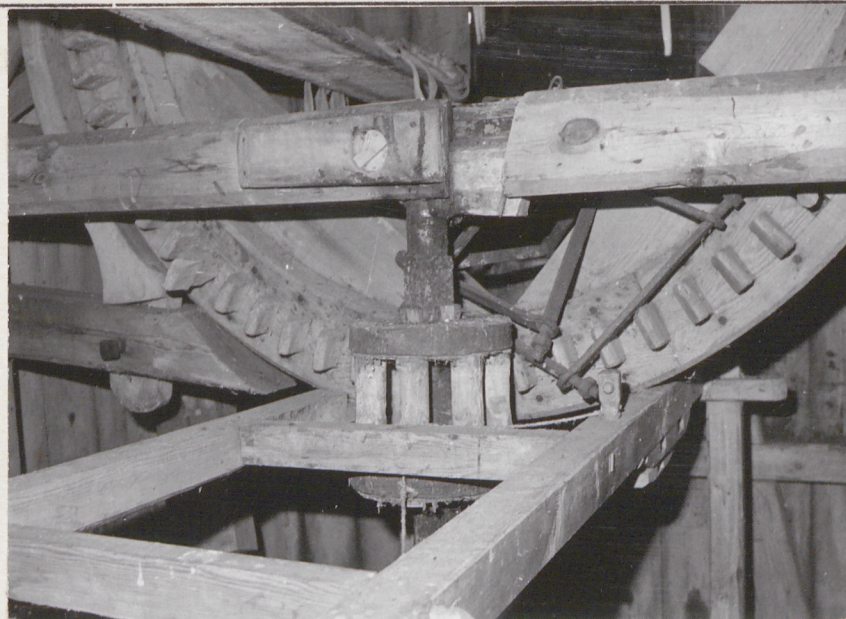
10. Rejestr zabytków

765

Nr

2 dn 30.12.1992

data

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Wybudowany w latach 30-tych XX w. we wsi Orla, gm. Orla dla Jana Charujewa. W 1984 r. odkupiony i przeniesiony do Białowieży. Ciągłe w trakcie odbudowy.

Działalność usługowa prowadzona była do 1957 r.. Śmigi ścięto ok. 1965 r.. Obecni właściciele nie znają dokładnej historii wiatraka.

Wiatrak należał ostatnio do Jana Charujewa, młynarzem był jednak tylko jego ojciec również Jan. Za przemiał pobierano wynagrodzenie w formie pieńiężnej/brak danych/ lub odsypu 8-10 kg od 100 kg oddanego do przemiału ziarna. Z usług wiatraka korzystali prawie wyłącznie mieszkańcy Orleja.

Młynarz mieszkał w trójbudynkowej, typowej zagrodzie, gospodarzył na ok. 7 ha ziemi uprawnej.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Architektura, konstrukcja, materiał.

Wiatrak założony na rzucie czworoboku o wym 380x340 cm., Ściany nieznacznie zbite ku górze. Dach naczółkowy, naczółki od strony wietrznej i mącznej. Osadzony ruchomo na koźle. W pionie podzielony na trzy jednownętrzone kondygnacje: koźlową oraz dwie młyńskie /wyższa obejmuje także przestrzeń poddasza/. Podwaliny w formie równoramiennej krzyża, ułożone na kamieniach polnych, o przekroju 25x25 cm, wykonane z dębicy. Z podwalinami łączą się na podwójny wręb czołowy cztery zastrzały o wym 25x25 cm, podtrzymujące górą sztember. Sztember w kondygnacji koźlowej czworoboczny /38x38 cm/, wyżej ośmioboczny, górą zaczopowany w mącznicy. Pomiędzy sztemberem a mącznicą znajduje się deskowa, dębowa podkładka "lustro", przytwierdzone płaskownikami do mącznicy. Górna część sztembera opasana żelazną klamrą. Mącznica o wym 45x45 cm, o sfazowanych kantach. Siodło sosnowe typowej konstrukcji. Między siodłem a łączącymi wyżej podjazdami znajduje się drewniana podkładka grubości 2 cm, w kształcie deski. Belki podjazdowe wyprowadzone poza lico ściany mącznej na długość 70 cm.. Na tym odcinku stanowią podparcie ganku przed drzwiami komunikacyjnymi. Ściany konstrukcji szkieletowej, od zewnątrz oszalowane pionowo deskami, łączą desek oblistwowane. Stropy belkowe, nagie. Podłogi deskowe, białe. W kondygnacji drugiej drzwi towarowe. Tafle drzwi spongowe, zawieszone na żelaznych, pasowych zawiasach. Brak ganku. Schody zewnętrzne zniszczone. Wewnętrzne schody między kondygnacjami drewniane z poręczą. Więźba dachowa drewniana, krokwiowo-jętkowa. Pokrycie dachu z gontu. Dyszel do obracania budynku usunięty.

Urządzenia napędowe i transmisyjne.

Skrzydła usunięte w latach 60-tych i nie odtworzone. Brak wału napędowego. Koło paleczne oparte o obudowę mącznicy, o średnicy 200 cm.. Konstrukcja koła - otoki trójwarstwowe, sosnowe, w nich osadzone grabowe "palce" skierowane na stronę mączną. Koło napędza biegun mlewnika poprzez 11-beleczkowe cywie/wys. 30 cm/ osadzone na żelaznym wrzecionie, wzmocnione żelaznymi opaskami. Brak elementów transmisji. Koło paleczne w 2/3 opasane kilku członowym drewnianym hamulcem z belką blokującą przy ścianie zach..

Wyposażenie, urządzenia pomocnicze.

W wiatraku znajduje się jeden mlewnik kamienny, ustawiony na II piętrze niemal centralnie. Kamienie typu "wylewanego" o średnicy 100 cm, oka 20 cm, obudowane łubem drewnianym, ze stojakiem nad nim. Skrzynia mączna, na wysokich nóżkach ustawiona na I piętrze. Obok mlewnika pozostałości urządzenia do podnoszenia kamieni /żurawik/ ruchowo zamocowany słup z poprzeczką do której podwieszone są żelazne uchwyty. Brak elementów windy. Na I piętrze także pozostałości żubrownika.

14. Kubatura 351 m³	15. Powierzchnia użytkowa 39 m²	16. Przeznaczenie pierwotne wiatrak	17. Użytkowanie obecne wiatrak
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Obiekt zniszczony, pozbawiony wyposażenia. Konstrukcja w dość dobrym stanie, chociaż ze śladami po drewnojadach. Podłogi dobre. Zniszczony wał napędowy, galeryjka, schody zewnętrzne. Nie budzi zastrzeżeń młewnik kamienny.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Kontynuacja odbudowy.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowania)

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst mgr Jan Maraśkiewicz II. 1991 r.

imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki mgr Jan Maraśkiewicz II. 1991 r.

imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotograf. mgr Jan Maraśkiewicz II. 1991 r.

imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowania negatywów PSOZ O/Białystok

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

22. Bibliografia

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsca przechowania sygnatury)

27. Załączniki

Wkładki

1. Miejscowość

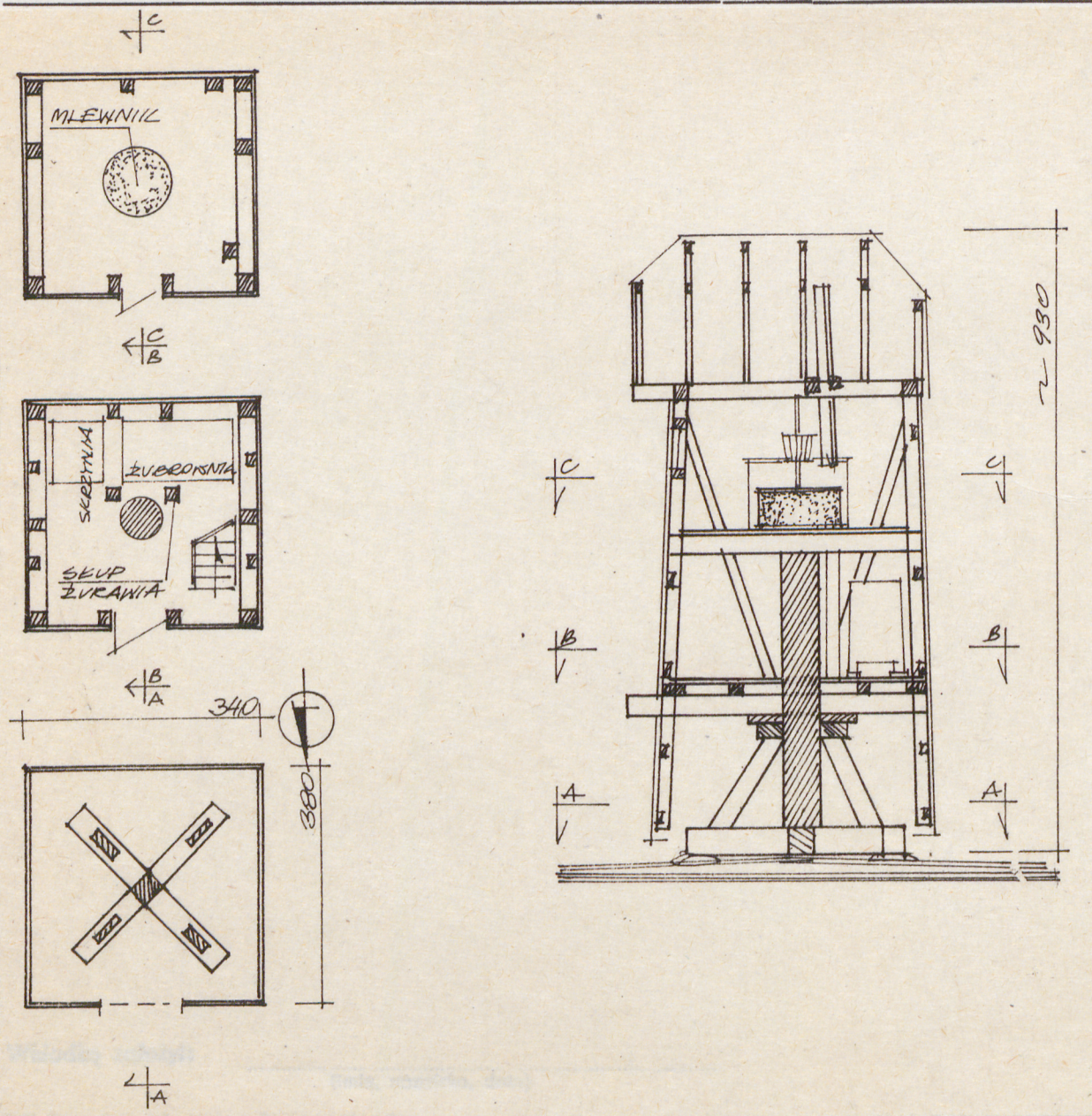
BIAŁOWIEŻA

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

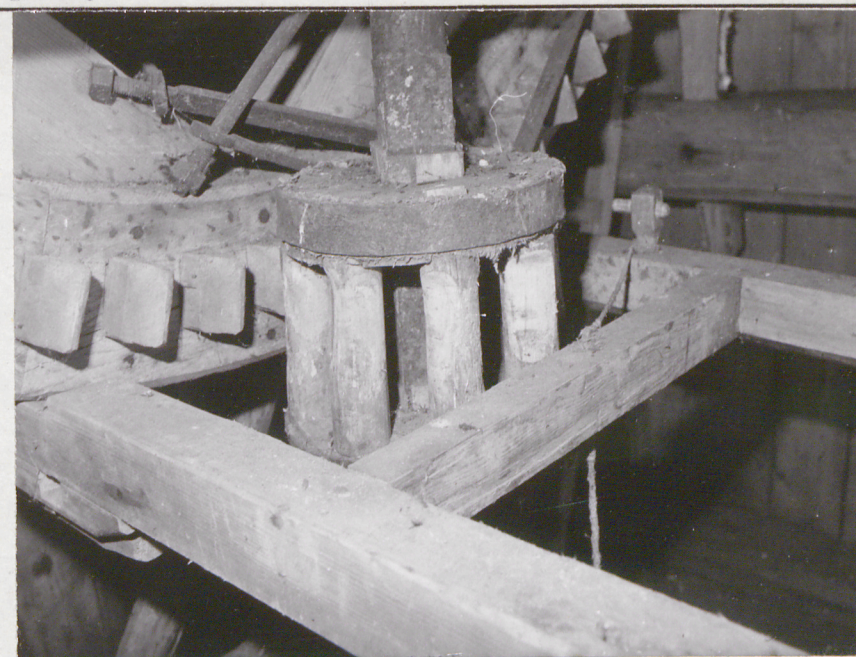
Wiatrak,koźlak - mały
ul.Zastawa 69

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie, plany

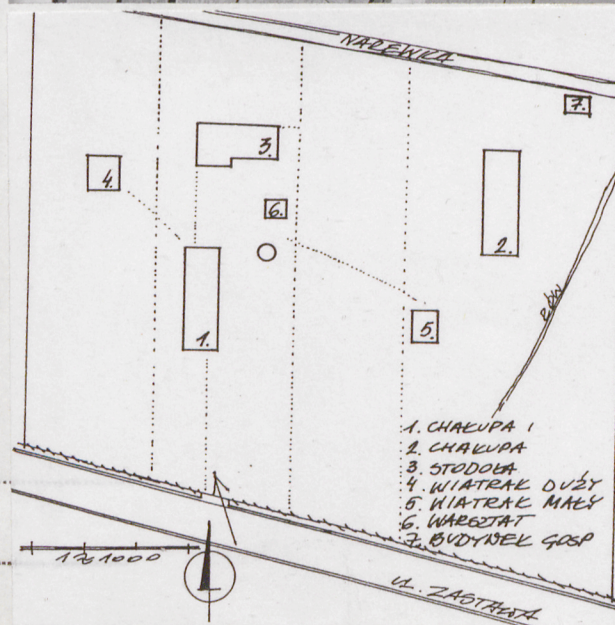
miejsce przechowywania negatywów:

1. Miejscowość
BIAŁOWIEŻA

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
wiatrak koźlak /mały/

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub
fotografie, plany

Wkładkę założył:

(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

WYKAZAŁO DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

1. Miejsce: _____ 2. Opis (główny i w skrócie) _____ 3. Zmiany (dotyczy nowych obiektów lub zmian)

Wzrost: _____

(inny sposób)

Wzrost: _____